

шляхом розвитку місцевих засобів масової інформації, а також діяльність громадських організацій, діяльність яких присвячена місцевим питанням.

Територіальна суспільна консолідованість виявляється у активній, гострій та масовій реакції спільноти на питання збереження місцевої географічної природної та історико-культурної специфіки. Сюди ж зараховуємо і діяльність місцевих екологічних рухів. Індикатором територіальної суспільної консолідованості є характер та інтенсивність взаємозв'язків між спільнотою та місцевими органами влади, зокрема місцевим самоврядуванням, оцінка спільнотою тих чи інших місцевих органів управління у контексті питань, асоційованих з територіальною специфікою.

Висновки. У компонентній структурі територіальної ідентичності розрізняють три основних макрокомпоненти: когнітивний, афективний та діяльнісний. Сприйняття території є первинним, і визначає увесь процес формування територіальної ідентичності, хоча діяльність територіальних спільнот визначається, передусім, емоційно-ціннісними орієнтирами. Перспективним напрямком досліджень є аналіз діалектичної взаємодії когнітивного та афективного макрокомпонентів і їх сукупного впливу на розвиток діяльнісного макрокомпонента, оскільки саме останній обумовлює роль територіальної ідентичності як одного з чинників розвитку території.

Список використаних джерел

1. Замятин Д. Н. Идентичность и территория: гуманитарно-географические подходы и дискурсы // Идентичность как предмет политического анализа: сб. статей по итогам всероссийской науч.-теор. конф. (ИМЭМО РАН, 21-22 октября 2010 г.). – М.: ИМЭМО РАН, 2011. – С. 186-203.

А. Гнатюк, асп.
КНУ имени Тараса Шевченко, Киев

КОМПОНЕНТНАЯ СТРУКТУРА ТЕРРИТОРИАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ НАСЕЛЕНИЯ

Рассмотрена компонентная структура территориальной идентичности населения. Освещены содержание и элементы ключевых макрокомпонентов территориальной идентичности – когнитивного, аффективного и деятельностного, раскрыты факторы, условия и механизм их формирования. Исследован характер взаимодействия выделенных компонентов. Предложены пути дальнейших исследований компонентов территориальной идентичности в контексте решения актуальных проблем географической науки.

Ключевые слова: территориальная идентичность, компонентная структура, местная географическая специфика, географический образ, ментальная структуризация географического пространства, топофилия, местный патриотизм, укорененность, мобильность, вернакулярный район, общинность, территориальная общественная консолидация.

O.Gnatjuk, graduate
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv.

THE COMPONENT STRUCTURE OF THE TERRITORIAL IDENTITY OF POPULATION.

The component structure of the territorial identity of the population is revealed in the article. The content and key elements of main territorial identity macro-components, i.e. cognitive, affective, and pragmatist are explored. The factors, conditions and mechanism of development of territorial identity components are disclosed. The nature of the interaction of distinguished components is investigated. The ways of further research regarding territorial identity component structure are proposed in the context of solving urgent problems of geography.

Keywords: territorial identity, component structure, local geographical specificity, geographical image, mental structuring of geographical space, topophilia, local patriotism, rootedness, mobility, vernacular region, communality, public territorial consolidation.

УДК 911:551.4:556.51

О. Костюк, асп.

Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, Луцьк

ГЕОЛОГО-ГЕОМОРФОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ БАСЕЙНУ РІЧКИ СЕРЕТ

Проведено аналіз геоморфологічної та геологічної будови території басейну річки Серет. Виділено та описано основні морфоструктури на території басейну річки Серет. Досліджено характер впливу підняття Подільської плити на формування сучасної гідрографічної сітки басейну річки Серет. Проведено дослідження літологічного складу порід в межах досліджуваного водозбору. Проаналізовано залежність морфометричних характеристик водотоків басейну р. Серет від геологічної будови місцевості.

Ключові слова: геологічна будова, рельєф, долина річки, басейн р. Серет.

Постановка проблеми. Особливості малих та середніх річок значною мірою залежать від геолого-геоморфологічних особливостей водозбору. Поверхня річкового басейну впливає на формування гідрографічної мережі та режим поверхневого стоку як безпосередньо,

2. Замятин Д. Н. Сопространственность и идентичность // Мир психологии. Научно-методический журнал. – М., 2012. – №1 (69). – С. 104–123.

3. Замятина Н. Ю. Смысл положения: место в ментально-географических пространствах [Электронный ресурс] / Н. Ю. Замятина // Международный журнал исследований культуры. – 2011. – № 4 (5). – С. 60–68. – Режим доступа: [http://www.culturalresearch.ru/files/open_issues/04_2011/IJCR_04\(5\)_2011_Uvarov.pdf](http://www.culturalresearch.ru/files/open_issues/04_2011/IJCR_04(5)_2011_Uvarov.pdf) – Название с экрана.

4. Крылов М. П. Региональная идентичность европейской России / М. П. Крылов. – М., 2010.

5. Межевич Н. М. Основные направления региональной политики РФ. Механизмы региональной политики. – СПб, 2005.

6. Митин И. И. Мифогеография как подход к изучению множественных реальностей места // Гуманитарная география: Научный и культурно-просветительский альманах. Вып. 3. / Отв. ред. и сост. Д. Н. Замятин. – М.: Институт Наследия, 2006. – С. 64–82.

7. Морозова Е. В. Локальная идентичность: формы актуализации и типы // ПОЛИТЭК. – 2008. – № 4. – С. 139–151.

8. Назукина М. В. Региональная идентичность в современной России: типологический анализ: автореф. дис. ... канд. полит. наук : 23.00.02. – Пермь, 2009.

9. Китинг М. Новый регионализм в Западной Европе // Логос. – 2003. – № 6. – С. 67–116.

10. Самошкина И. С. Территориальная идентичность как социально-психологический феномен: автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05. – М., 2008.

11. Ткаченко А. А. Территориальная общность в региональном развитии и управлении. – Тверь, 1995.

12. Тумакова К. Е. Социальные факторы формирования региональной идентичности в условиях современной России : автореф. дис. ... канд. социол. наук : 22.00.04 / Тумакова К. Е.; – Пенза, [Пензенский государственный университет], 2011 – 27 с.

13. Cross J. Protecting our place: establishing and maintaining place attachments in the face of population growth and change. Ph.D. diss. – Davis: University of California. – 2001.

14. Hummon D. Community attachment: local sentiment and sense of place / D. Hummon // Place Attachment. – New York: Plenum, 1992. – P. 253–278.

15. Low S. Symbolic ties that bind: place attachment in the plaza // Place Attachment. – New York, 1992. – P. 165–186.

Надійшла до редколегії 10.10.13

дньо, обумовлюючи довжину, похил і форму схилів, падіння та морфометричні особливості річища тощо, так і через інші компоненти ландшафту, які тісно пов'язані з рельєфом. Тому для проведення комплексного геоекологічного дослідження басейну річки необхідно

здійснити аналіз геологічних та геоморфологічних умов водозбірної території.

Аналіз останніх досліджень. Великий внесок в дослідження басейну річки Серет зробив І. Ковальчук [4], який проаналізував структуру річкової сітки Подільських рік. На основі цих досліджень в 2002 році Б. Киндюк, В. Овчарук [2] здійснили розрахунок топографічних характеристик річки та її приток, дослідили їх динаміку в часі. Геологічні та геоморфологічні особливості території Тернопільської області, до якої входить територія басейну річки Серет досліджував К. Геренчук [1], який розробив схематичну геологічну карту області. Й. Свинко [5] опублікував нарис про природу Тернопілля, в якому описав геологічну та літологічну структуру області.

Загалом аналіз літературних джерел свідчить, що геологічна та геоморфологічна будова басейну річки Серет є недостатньо вивчена та висвітлена в науковій літературі.

Для дослідження геолого-геоморфологічних особливостей басейну р. Серет застосовано аналіз фактичного матеріалу шляхом використання існуючих теоретичних та експериментальних досліджень, системний аналіз карт та схем Тернопільської області й узагальнення отриманих результатів.

Формулювання цілей статті. Мета статті – дослідження залежності гідрографічних характеристик басейну річки Серет від геологічної та геоморфологічної будови території.

Для досягнення поставленої мети було вирішено такі завдання: аналіз картографічного матеріалу території Тернопільської області; характеристика основних морфоструктур та геологічного складу досліджуваної території.

Основна частина. За своїм географічним положенням басейн річки Серет знаходиться на Тернопільському плато, яке являється частиною Волино-Подільської плити Східноєвропейської давньої платформ.

В геологічній будові Волино-Подільської плити беруть участь осадові породи верхнього протерозою, палеозою, мезозою і кайнозою, які залягають на докембрійському кристалічному фундаменті. Басейн ріки Серет захоплює з неогену сарматський та тортонський яруси; з верхньої крейди: коньякський, сантонський і туронський яруси; нижньої крейди: альбський ярус та нижній девон. У північній частині басейну представлені неогенові відклади та породи. Вони залягають на розмитій поверхні більш давніх (палеогенових, крейдових) породах і покриваються четвертинними осадами [5]. Тортонські відклади, які залягають найвище, представлені переважно морськими осадами з великою кількістю решток організмів. Нижній тортон складений загалом піщанистими глинами, мергелями, багрянковими вапняками, кварцовими та кварцово-глауконітовими пісками й пісковиками. Верхній – гіпсами, хемогенними, багрянковими та детритовими вапняками, кварцовими та кварцово-глауконітовими пісковиками. У східній частині басейну відбувалося формування бар'єрного рифу, який виступає в сучасному рельєфі у вигляді горбистого пасма Подільських Товтр. Цей риф остаточно сформувався в сарматі. Сарматський ярус представлений невеликим басейном в північно-західній частині водозбору Серету та значним поясом між вододілом річок Серет та Гнізна. Цей ярус залягає поверх тортонського та представлений зеленуватими кварцово-глауконітовими та білими кварцовими пісками, пісковиками, піщанистими глинами і ясно сірими плитчастими мергельними глинами та мергелями. На крайній півночі басейну спостерігаються відклади верхньої крейди, літологічний склад яких найрізноманітніший. Тут представлені глауконітові піски та пісковики, вапняки та мергелі та крейдоподібні вапняки, присутні у складі декількох горизонтів конкрецій чорного та сірого кременю. Відклади нижньої крейди

відомі лише у Придністров'ї, на крайньому півдні басейну. До їхнього складу входять кварцово-глауконітові піски незначної (до 2 м) потужності та вапняки.

Гідрографічна сітка річок цього регіону являється класичним прикладом паралельного типу її протікання. Спільною рисою річок Волино-Поділля є їх меридіальна направленість і впадання у Дністер під кутом 45° [4].

Басейн річки Серет розташований у межах Подільської морфоструктури на тлі якої чітко виділяється характерні орографічні елементи: Тернопільське Плато та Придністров'я [3]. Тернопільське плато – найбільша рівнинна частина басейну, поверхня якої дуже мало почленована, особливо на межиріччях Серету та її приток, де коливання висот не перевищує 15-20 м. в межах цього плато долини Серету та її приток врізана лише на 40-60 м та мають досить широкі, заболочені заплави, зручні для будівництва ставків та штучних водойм.

Зовсім відмінна південна периферія басейну Серету – область Придністров'я. Долина Серету врізана у плато на 120-170 м, має скелясті, часто заліснені схили, дуже вузькі заплави і тераси, які ширшають тільки на внутрішніх вигинах меандрів.

Відповідно до існуючих досліджень розвитку рельєфу цього регіону, сучасна гідрографічна сітка ріки Серет сформувалась під впливом двох підняття Подільської плити. Перше підняття І. Гофштейн відносить до раннього плейстоцену, його амплітуда складала 60-70 м [2]. Друге підняття відбулося у пізньому плейстоцені. Як вказує Б. Киндюк, В. Овчарук, під впливом двох підняття Подільської плити початкові водотоки змінили свою направленість з південно-східної на меридіальну. Доказом таких подій є те, що верхні притоки Серету зберегли свій південно-східний напрямок. Досить різкий поворот напрямку течії спостерігається в районі с. Оріхівка і річка починає рухатись на південний захід. Внаслідок підняття підстилючої поверхні геоморфологічна структура басейну неоднорідна. Спостерігається достатньо різкий характер переходу від м'яких форм рельєфу на півночі басейну до глибоких долин на півдні басейну є Придністров'ї [5]. Це позначається на збільшенні швидкості течії і формі врізання русла. Так, якщо в верхній частині басейну Серет протікає по плоскій і болотистій місцевості, то нижче м. Тернопіль, в Придністровському районі, він набуває вигляду гірської річки. Долина набуває каньйоноподібну форму і стає V-подібною. На півночі долина характеризується меншим врізом, пологими схилами з м'якими обрисами, розкриваються лише відклади верхньої крейди і неогену. Днище долини часто заторфоване, заплава порівняно широка. Врізани меандри відсутні. На півдні долина Серету глибоко врізана у поверхню Подільського плато, розкриваючи відклади селуру, девону, юри, крейди та неогену [1].

У північній та центральній частині басейн розміщений на структурній лесовій рівнині (плато) з балочними ерозійними формами, плоский нерозчленований рельєф зустрічається в центральній частині між водотоками Серету та Гнізної. Річка Гнізна бере початок в районі рифових горбів та гряд (товтри). Південніше від м. Тербова лесова рівнина змінюється ярково-балочними ерозійними формами рельєфу. Яри та балки поширені нерівномірно. Густота яркової мережі коливається від 0 до $1,4 \text{ км/км}^2$. В басейні Серету зустрічаються первинні берегові яри, розвинені на схилах річкових долин і балок, які раніше не піддавалися лінійному розмиву. З півночі на південь густота ярів та балок збільшується. Для Придністров'я характерна наявність річкових терас Дністра. Виявлено сім терас (не беручи до уваги низької заплави), і всі вони за винятком першої, ерозійно-аккумулятивні. Їх алювій представлений галечно-валунковим, рідше піщаним матеріалом невеликої потужності. Серед рельєфоутворюючих факторів у При-

дністров'ї значну роль відіграють карстові процеси. Тут наявні поверхневі (понори, улоговини) та підземні (по-рожнини) форми карсту [1].

Гідрографічна мережа басейну річки Серет розгалужена і включає в себе головну річку, численні притоки першого та другого порядків, осушувальні канали та штучні стави, природні озера та ставки.

Річка Серет – найбільша з приток Дністра в межах Тернопільської області. Бере початок із джерела поблизу с. Ніще Зборівського району на висоті 368 м і тече в межах Подільської височини. Ріка утворюється із злиття кількох потоків (Серет Правий, Серет Лівий, Вятима, Граберка) біля с. Ратищі. Довжина річки – 242 км, площа басейну 3900 км², що становить майже 1/3 площі області. Витоки Серету та верхня його течія до Тернополя мають широкі, симетричні заболочені долини (ширина долини річки становить 0,5-0,8 км, ширина заплави 0,1-0,2 км). Русло помірно звивисте. За м. Тернопіль долина Серету звужується (на окремих ділянках її ширина 0,1-0,2 км), а нижче с. Буцнів стає дуже звивистою, з крутими схилами, переважно залісненими. Похил річки становить 0,9м/км, що зумовлює повільну течію 0,3-0,5 м/с, на перекатах – до 2 м/с [6].

Важливою особливістю будови гідрографічної мережі р. Серет є наявність на її водозборі слідів численних перехватів [2]. Так, в нижній частині басейну цієї річки на відстані 10 км від її гирла в неї впадає р. Дуба з площею водозбору 229 км². Цей водотік двічі постраждав від перехватів. Вперше верхній відрізок цієї річки перехопила р. Черкаська, другий перехват є більш складним. На думку К. Геренчука раніше р. Дуба впадала в Дністер, проте активна ерозія діяльність одного з ярів р. Серет змінила її напрямком [1]. Цей водотік на відстані всього 1,5 км від р. Дністр був перехоплений еродуючим яром і став притокою р. Серет.

Е. Костюк, асп.

Восточноевропейский национальный университет им. Леси Украинки, Луцк

ГЕОЛОГО-ГЕОМОРФОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ БАСЕЙНА РЕКИ СЕРЕТ

Проведен анализ геоморфологического и геологического строения территории бассейна реки Серет. Выделены и описаны основные морфоструктуры на территории бассейна реки Серет. Исследован характер влияния поднятия Подольской плиты на формирование современной гидрографической сети бассейна реки Серет. Проведено исследование литологического состава пород в пределах исследуемого водосбора. Проанализирована зависимость морфометрических характеристик водотоков бассейна реки Серет от геологического строения местности.

Ключевые слова: геологическое строение, рельеф, долина реки, бассейн р. Серет.

O. Kostiuk, graduate

Lesya Ukrainka Eastern European National University, Lutsk

GEOLOGICAL AND GEOMORPHOLOGICAL PECULIARITIES IN THE SERET RIVER BASIN

In the article considered the geomorphological and geological structure of the Seret river basin. The main morphological structure in the basin of the Siret are describes. The impact raising Podolsk plate to form a modern hydrographic basin of the Siret grid is investigated. The research of lithological species within the studied watershed was conducted. The dependence of the morphometric characteristics of watercourses Siret River Basin for geological structure of the area was analyzed.

Keywords: geological structure, relieve, valley of the river, Seret river basin.

УДК 911.3

Т. Ключко, асп.

КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСІВ СУБУРБАНІЗАЦІЇ

Досліджено сучасний стан розвитку урбанізаційних процесів у світі. Розкрито поняття урбанізації у вузькому та широкому сенсі, виявлено основні чинники поширення процесів урбанізації. Виділено світові етапи, стадії та просторові закономірності урбанізації. Систематизовано головні процеси взаємодії міста та його окраїн. Подано характерні тенденції сучасних урбаністичних процесів.

Ключові слова: урбанізація, субурбанізація, контрурбанізація, ексурбанізація, пост-урбанізація, хінтерленд, метрополіс, міська агломерація.

Постановка проблеми. Система розселення населення XXI століття характеризується зростанням ролі великих міст як центрів акумулювання людських та фінансових ресурсів. Дослідники відмічають складність

Висновки. Проведений геолого-геоморфологічний аналіз території дозволяє зробити висновки:

1. Внаслідок підняття підстилючої поверхні геоморфологічна структура басейну неоднорідна. Спостерігається достатньо різкий характер переходу від м'яких форм рельєфу на півночі басейну до глибоких долин на півдні басейну є Придністров'ї. Це позначається на збільшенні швидкості течії і формі врізання русла. Внаслідок значного врізання річок виходять на поверхню відклади більш ранніх епох. В Придністров'ї спостерігаються інтенсивні карстові процеси.

2. На рівнинній території Тернопільського плато спостерігається однорідність залягання четвертинних відкладів, що пояснюється поступовістю відходу Сарматського моря з цієї території.

3. Рельєф території басейну річки Серет, відповідно до існуючих геоморфологічних досліджень цього регіону, сформувався під впливом двох піднятих Подільської плити, наслідок чого що верхні притоки Серету отримали свій південно-східний напрямком.

Список використаних джерел

1. Геренчук К. І. Природа Тернопільської області / К. І. Геренчук. – Л., 1979.
2. Киндюк Б. В., Овчарук В. А. Исследование гидрографических и топологических характеристик реки Серет / Б. В. Киндюк, В. А. Овчарук // Наукові праці українського науково-дослідного гідрометеорологічного інституту. – 2006. – Вип. 255. – Ст. 311–321.
3. Ковальчук І. П. Геоморфологические исследования флювиальных систем Карпатского и Воыно-Подольского регионов. / Под ред. проф. Р. С. Чалова // Эрозионные и русловые процессы. Вип. 13. – М.: МГУ, 2000. – С. 93 – 105.
4. Ковальчук І. П. Регіональний еколого-геоморфологічний аналіз / І. П. Ковальчук. – Л., 1997.
5. Свинко Й. М. Нарис про природу Тернопільської області: геологічне минуле, сучасний стан / Й. М. Свинко. – Т., 2007.
6. Царик Л. П. Еколого-географічний аналіз і оцінювання території / Л. П. Царик. – Тернопіль, 2006.

Надійшла до редколегії 26.09.13

сучасних процесів урбанізації та їх впливу на всі сторони життя суспільства. Однак, динамічній взаємодії, що відбуваються між великими містами – метрополісами та сферою їх впливу – міськими окраїнами (urban fringe),